

Vesannon kunnan lausunto Pohjois-Savon mielenterveys- ja päihdepalveluiden uudistuksesta 10.2.2026

Vesannon kunta kiittää mahdollisuudesta lausua mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudistuksen luonnoksesta. Kunta korostaa, että uudistuksessa tulee huomioida harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet, korkea palveluntarve ja nouseva mielenterveystaakka.

1. Korkea mielenterveysindeksi ja erittäin suuri palveluntarve

Pohjois-Savon hyvinvointialueella on koko maan korkein mielenterveyssairastavuus ja korkeat kustannukset per asukas.

Myös Vesannon paikalliset mielenterveysluvut osoittavat erittäin korkeaa palveluntarvetta:

Vesannon mielenterveyteen liittyviä tunnuslukuja:

- **Mielenterveysindeksi (ikävakioimaton, 2021): 154**
(koko maan vertailuarvo = 100 → Vesanto selvästi yli keskitason)
- **Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25–64v.: 48,7 / 1 000 (2022)**
→ korkeampi kuin Pohjois-Savossa keskimäärin
- **Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64v.: 14 % (2022)**
→ erittäin korkea osuus, kertoo vakavien häiriöiden yleisyydestä
- **Työkyvyttömyysindeksi (ikävakioitu, 2021): 179**
→ erittäin korkea kokonaisarvo, kuvaa koko työikäisen väestön kuormaa

Yhdessä nämä osoittavat, että Vesannon palvelutarve ei ole vain korkea — se on **rakenteellisesti erittäin korkea**, ja siksi lähipalveluista leikkaaminen olisi merkittävä riski.

2. Työikäisten ja nuorten määrä ei tulevaisuudessa vähene radikaalisti – mutta kuormitus kasvaa

Vaikka väestökehityksessä tapahtuu laskua, **työikäisten ja nuorten määrät eivät romahda vuoteen 2045 mennessä**. Tämä tarkoittaa, että palvelujen kysyntä säilyy.

Samalla mielenterveysongelmat ja työkyvyn menetykset ovat nousussa kaikissa ikäryhmissä (sekä valtakunnallisesti että alueellisesti).

Vesannon työkyvyn tunnusluvut osoittavat kasvavaa kuormitusta:

- Mielenterveysperusteiset sairauspäivärahat ovat nousseet

- Työkyvyttömyysindeksi on erittäin korkea
- Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus on huomattava

Nämä luvut vahvistavat, että **Vesannon palvelutarve ei vähene väestökehityksen myötä – päinvastoin.**

Nuorilla mielenterveyden haasteet ovat lisääntyneet edellisten vuosien aikana, eikä suunta ole osoittanut kääntymisen merkkejä. Nuorten mielenterveyden haasteisiin tulee pystyä vastaamaan varhaisessa vaiheessa, jotta he kykenevät jatkamaan opiskeluaan ja pääsemään työelämään.

Neurokirjokehityksellisten häiriöiden hoitoa tulee kehittää ja tarjota se yhdenvertaisesti koko hyvinvointialueen alueelle. Hoitopolku tulee olla koulujen, varhaiskasvatuksen sekä huoltajien saatavilla verkossa.

Vesannolla nuorten päihteiden käyttö on alueellisen kyselyn mukaan hieman maltillisempaa kuin Pohjois- Savossa keskimäärin. Päihteiden käyttö voi kuitenkin kasaantua muutamien nuorten elämään, jolloin pikainen interventio on välttämätöntä.

3. Työttömyyden kasvu lisää mielenterveyden ja palvelutarpeen kuormaa

Paikalliset työttömyysluvut osoittavat selvää heikkenemistä viime vuosina, mikä lisää mielenterveys- ja päihdepalvelujen tarvetta.

Vesannon työttömyyskehitys (ELY-keskuksen mukaan):

- **11,2 % työvoimasta oli työttömänä helmikuussa 2024**
(Pohjois-Savon ELY-keskus, Työllisyyskatsaus 02/2024)
- **12,6 % työvoimasta työttömänä elokuussa 2025**
(Työllisyyskatsaus 08/2025, Vesanto)

Kasvu on huomattavaa ja osoittaa suoraan lisääntynyttä tarvetta:

- matalan kynnyksen mielenterveyspalveluille
- ennaltaehkäiseville palveluille
- työkyvyn tukipalveluille
- nuorten ja pitkäaikaistyöttömien kokonaisvaltaiselle tuelle

Työttömyys ja mielenterveys liittyvät toisiinsa kaksisuuntaisesti — työttömyys lisää mielenterveysriskejä ja mielenterveysongelmat vaikeuttavat työllistymistä.

4. Ajan ilmiöt lisäävät haasteita myös Vesannossa

Kunta haluaa korostaa, että mielenterveyspalvelujen tarvetta lisäävät yleisesti:

- lisääntynyt arjen kuormitus, taloushuolet ja yleinen epävarmuus
- pandemian jälkivaikutukset nuorissa
- yksinäisyys ja haja-asutusalueen sosiaalinen eristyneisyys
- digitaalisen elämän kuormitus ja viihtymisen paineet

Nämä tekijät ovat nähtävissä myös Vesannon nuorten ja aikuisten hyvinvointikyselyissä (HYTE-raportti 2023).

5. Vesannon erityisolosuhteet – lähipalvelut ovat välttämättömiä

Harva asutus, pitkät etäisyydet ja julkisen liikenteen puute tarkoittavat, että lähipalveluille on suuri tarve myös jatkossa.

Olemme sitä mieltä, että:

- Etäpalvelut eivät sovi suurelle osalle palvelutarpeesta olevista
- Liikkuvien palvelujen tarjontaa tulee lisätä
- Matalan kynnyksen lähipalvelujen lakkauttaminen heikentäisi alueellista yhdenvertaisuutta
- Paljon tukea tarvitsevat eivät kykene matkustamaan Kuopioon tai Varkauteen
- Lähipalveluissakin pysyvä henkilökunta on tärkeää, sillä hoitosuhteen katketessa (työntekijän vaihtuessa) on suuri riski palvelujen ulkopuolelle ajautumisesta.

6. Vesannon keskeiset vaatimukset uudistukseen

1. Lähipalvelut on turvattava korkeimman sairastavuuden kunnissa

Vesannon luvut osoittavat erittäin korkeaa mielenterveyskuormaa ja suurta työkyvyttömyysriskiä. Mielenterveyden haasteista kärsiville matkustaminen aluekeskukseen on haastavaa tai jopa mahdotonta voinnin ja/ tai taloudellisten haasteiden vuoksi. Ymmärrämme, että kunnassa ei välttämättä ole joka arkipäivä mielenterveyden ammattilaista saatavilla, mutta tarve on yhtä päivää useammalle päivälle viikossa. Lähipalveluissa tulee huomioida myös opiskelijoille suunnatut lähipalvelut (kuraattori ja psykologi), joiden tulee olla säännöllisesti saatavilla lähipalveluina, jotta haasteisiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa.

2. Liikkuvien palvelujen tarjontaa on vahvistettava

Liikkuvat- ja lähipalvelut ovat ainoa keino varmistaa saavutettavuus. Liikkuvilla palveluilla hoitoa voidaan tuoda aluekeskuksista. Liikkuvissa palveluissa tulee olla mielenterveys- ja päihdeosaamisen omaavat henkilöt.

3. Etäpalvelut eivät voi korvata kasvokkaista hoitoa

Asiakkaiden toimintakyky ei useinkaan mahdollista etäpalveluiden käyttöä. Hoitosuhteen luominen etäpalveluissa ei ole helppoa eikä siinä voida havainnoida kaikkia voinnin arvioon vaikuttavia tekijöitä (kehon liikkeet, mikroilmeet, puhtaus jne.).

4. Varhainen puuttuminen on avainasemassa

Sairauspäivärahat ja työkyvyttömyysluvut osoittavat kuormituksen kasvun. Niin nuorten, kuin aikuistenkin kohdalla varhainen apua on äärettömän tärkeää, jotta henkilöt voivat jatkaa elämää aktiivisina yhteiskunnan jäseninä opiskellen, töitä tehden sekä osallistuen toimintoihin.

5. Työttömyyden nousu lisää palvelujen tarvetta

Työttömyys ei ole pelkkä työmarkkinaongelma – se heijastuu koko hyvinvointijärjestelmään. Työttömyys ja kotiin jääminen lisää riskiä sairastua mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Vesannolta lopetettiin työttömiä tukevan työpajan toiminta HVA:n toimesta 6/25, jonka seurauksen kunnassa ei ole varhaista ja aktivoivaa tukea saatavilla työelämän ulkopuolella oleville.

6. Hoitoon tulee päästä terveydenhuoltolain mukaisessa ajassa

Hoitoon pääsy tulee turvata lähipalveluna myös harvaan asutulla maaseutualueella. Hoitoon tulee päästä 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun hoidon arvio on tehty. Hoito tulee pystyä toteuttamaan myös lähipalveluna.